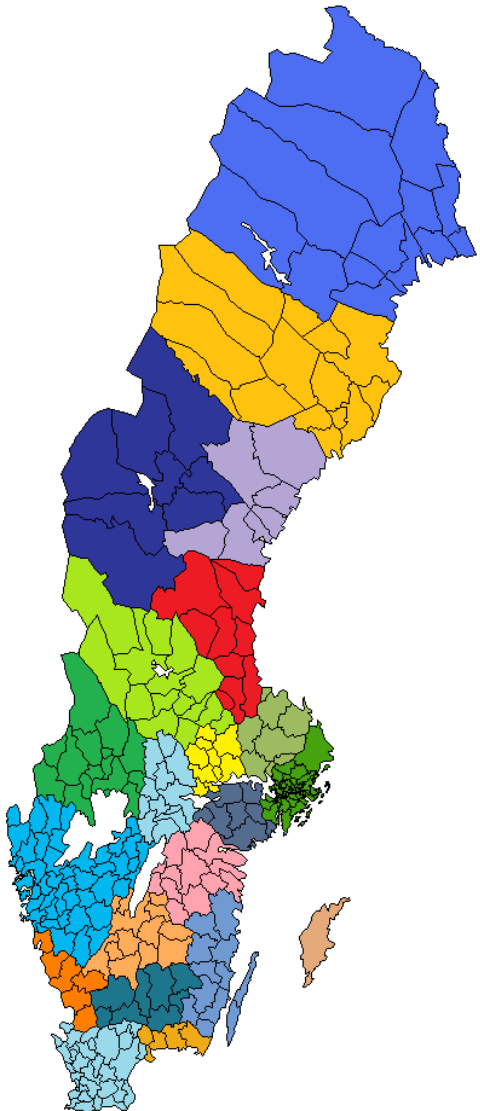

Samverkan, organisation och lagstiftning för de olika huvudmännen

- ✓ Överenskommelser om samarbete
- ✓ Gemensamt ansvarstagande
- ✓ Samverkan och samordning
- ✓ Tillit och förtroende

Sveriges Kommuner och Landsting

är en arbetsgivar- och medlemsorganisation med huvuduppgift att .....

- vara en social- och sjukvårdspolitisk intressebevakare,
- främja och utveckla samverkan mellan huvudmännen,
- med hög kompetens bidra till utveckling av sjukvård och socialtjänst,
- väcka frågor, agera kraftfullt och skapa opinion,
- utgöra en nationell politisk arena för våra förtroendevalda,
- vara en mötesplats för medlemmarna.

SKL-huset på Hornsgatan 20 i Stockholm

Riskbruk, missbruk och beroende

Missbruk och beroende – en prioriterad fråga

- Inriktningsmål för kongressperioden 2016-2019:
  - # 73: SKL ska verka för att kommunernas och landstingens missbruks- och beroendevård präglas av förbättrad samverkan, samordning och ansvarsfördelning.
- Priofråga 2017-2018:
  - Styrelsen har beslutat att missbruk och beroende ska bli en av SKL:s prioriterade frågor 2017-2018
  - En handlingsplan för missbruk och beroende ska vara framarbetad och beslutad under 2017

Utvecklingen

- Tillgång till och användning av kunskaps- och evidensbaserade metoder har ökat
- Nationella riktlinjer tillgängliga sedan 2007
- Synen på missbruk och beroende har förändrats över tid
- Balans mellan "harm reduction" och en restriktiv narkotikapolitik

Alkoholkonsumtionen

➤ Alkoholkonsumtionen bland yngre har minskat sedan mitten av 2000-talet

➤ Men den nya generationen pensionärer har en högre konsumtion

Narkotikasituationen

- Narkotikabruk vanligare bland män än kvinnor, vanligast i de yngre åldersgrupperna (16-29 år).
  - Cannabis vanligaste olagliga drog som används
  - Tillgången till nya psykoaktiva substanser s.k. nätdroger har ökat snabbt i hela Europa.
  - Användandet har samband med andra droger t.ex. cannabis.
- Den narkotikarelaterade dödligheten har ökat i Sverige under de senaste tio åren – nu bland de högsta i Europa (2015 rapporterades 618 narkotikarelaterade dödsfall).
- Larm om missbruk bland ensamkommande barn.

Vård och behandlingsinsatser för missbruk och beroende

- Vi ser en ökning av sluten psykiatrisk vård orsakade av användning av olika droger.
- Inom socialtjänsten har den frivilliga institutionsvården minskat samtidigt som vård enligt LVM ökat.
- Samsjuklighet:
  - Risken att drabbas av annan psykisk ohälsa är mer än dubbelt så stor jämfört med för personer som inte har ett missbruk eller beroende.
  - Omvänt är också missbruk och beroende vanligare bland personer med en annan psykiatrisk diagnos än i befolkningen i övrigt.
  - Samsjuklighet vanligt på LVM-institutionerna.

Lagstiftning och huvudmännens ansvar

Kommun

Socialtjänstlagen
(2001:453)

Landsting

Hälsa- och sjukvårdslagen
(2017:30)

Sammanfattning om huvudmännens ansvar

- Kommun och landsting har ett gemensamt och överlappande behandlingsansvar.
- Enligt regeringens bedömning ska båda huvudmännen kunna erbjuda psykosocial behandling.
- Det gemensamma ansvaret – hinder eller möjlighet?
- Oklara gränssnitt.
- Den övergripande och oklara regleringen av ansvaret resulterar i att kommuner och landsting samt andra aktörer tolkar huvudmännens uppdrag olika.

Vilka lagar är aktuella?

- Sveriges grundlagsstiftning
- Socialtjänstlag (2001:453), SoL
- Lag om vård av unga (1990:52), LVU
- Lag om vård av missbrukare (1988:870), LVM
- Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS
- Offentlighets- och sekretesslag (2009:400), OSL
- Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL
- Patientlagen (2014:821)
- Patientsäkerhetslagen (2010:659)
- Patientdatalag (2008:355)
- Lag om psykiatrisk tvångsvård/rättspsykiatrisk vård (1991:1128/1991:1129), LPT och LRV

Kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen(2001:453)

- Enligt 3 kap. 7 § första stycket ska socialnämnden arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel.
- Av 5 kap. 9 § samma lag framgår att socialnämnden aktivt ska sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som hen behöver för att komma ifrån missbruket. Vidare ska nämnden enligt bestämmelsen i samförstånd med den enskilda planera hjälpen och vården och noga bevaka att planen fullföljs.

Landstingets ansvar enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

- Med hälso- och sjukvård avses enligt 2 kap. 1 § åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador.
- Hälso- och sjukvårdens ansvar för missbruk och beroende skiljer sig inte åt jämfört med andra psykiatriska och somatiska sjukdomstillstånd.
- Till skillnad från kommunens ansvar är landstingets ansvar inte avgränsat till enbart substansmissbruk utan kan även gälla andra typer av missbruk t.ex. spelmissbruk.

Målet för hälso- och sjukvården

Är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården skall ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård skall ges företräde till vården.

- *Människovärdesprincipen*
- *Behovs- och solidaritetsprincipen*
- *Kostnadseffektivitetsprincipen*

Hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa.

Kommunens hälso- och sjukvårdsansvar

- Enligt 12 kap. 1 § (HSL) ska kommunen erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som bor i särskilda boendeformer som avses i socialtjänstlagens 5 kap. §§ 5, 7.
- Till kommunens ansvar hör också att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheter enligt socialtjänstlagens 3 kap. 6 §.
- Med hälso- och sjukvårdsansvaret följer också en skyldighet att erbjuda habilitering, rehabilitering och hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning.

Hemsjukvård

- När det gäller den hälso- och sjukvård som vanligtvis benämns hemsjukvård är landstinget den huvudman som är primärt ansvarig.
- Landstinget kan dock genom avtal överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet eller hemsjukvård till en kommun inom landstinget.
- Läkarinsatser är alltid ett ansvar för landstinget.

Krav på överenskommelser om samarbete

- Trots den övergripande och till vissa delar oklara regleringen av ansvaret anser Regeringen att de båda huvudmännen själva är bäst lämpade att lösa ut ansvarsfördelningen lokalt och regionalt.
- Likalydande bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen (16 kap. 3 §) och socialtjänstlagen (5 kap. 9 a §) om skyldigheten att ingå gemensamma överenskommelser.

Förändringar i lagstiftning och föreskrifter

- Nya föreskrifter för läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende (HSLF-FS 2016:1) gäller fr.o.m. 160215.
- Prop. (2016/17:15) *Ökad tillgänglighet till sprututbytesverksamheter i Sverige*
  - Beslutades i riksdagen 11 januari 2017
  - Ikraftträdande 1 mars 2017
- Prop. (2016/17:85) *Samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk*
  - Beslutades i riksdagen 20 juni 2017
  - Ikraftträdande 1 januari 2018

Samverkan – främjande och hindrande faktorer

*Begynnelsestadiet i en kollektiv rörelse
bestående av två personer*

Förälskelse

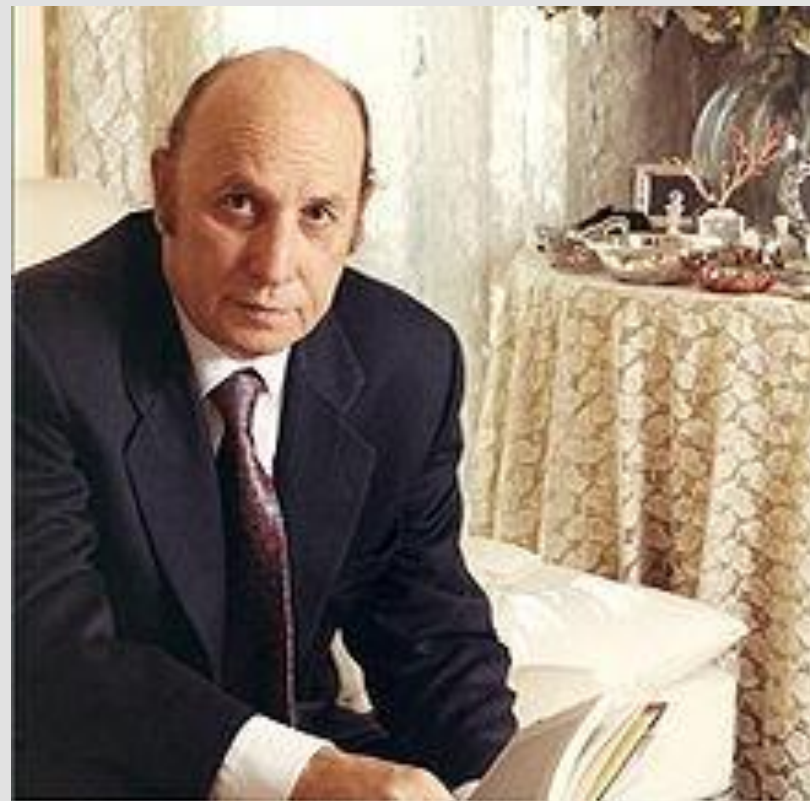

Förälskelse och kärlek

- Francesco Alberoni* jämför förälskelse med revolutionen och kärleken samt äktenskapet med institutionen

*Förälskelse drabbas vi av
– kärleken skapar vi och
får arbeta hårt för att
bevara!*

*Förälskelse och kärlek (1979)

Precis som med samverkan .....

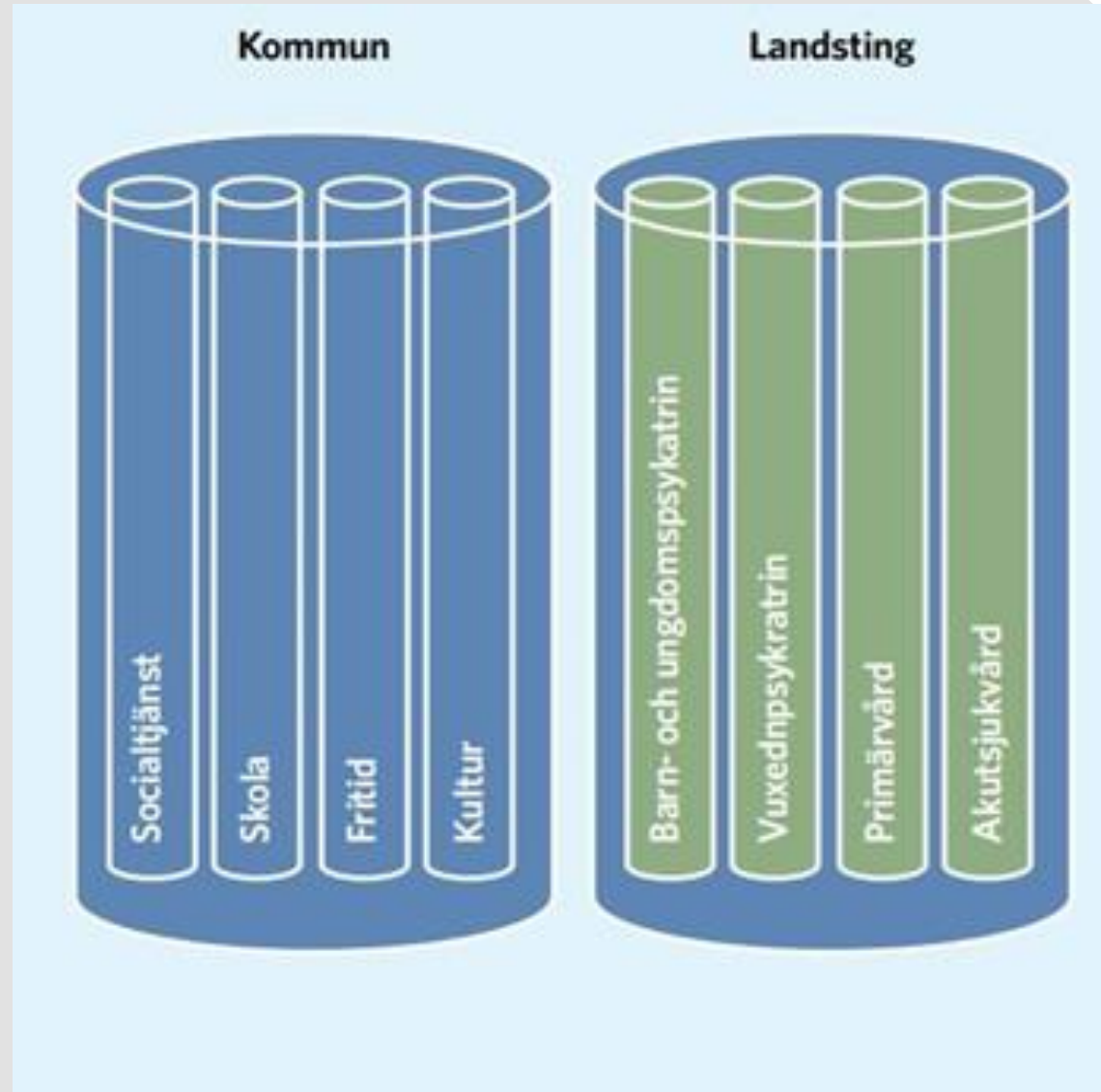
*Samverkan skapar vi och får
arbeta hårt för att bevara!*

Behovet av samverkan ökar

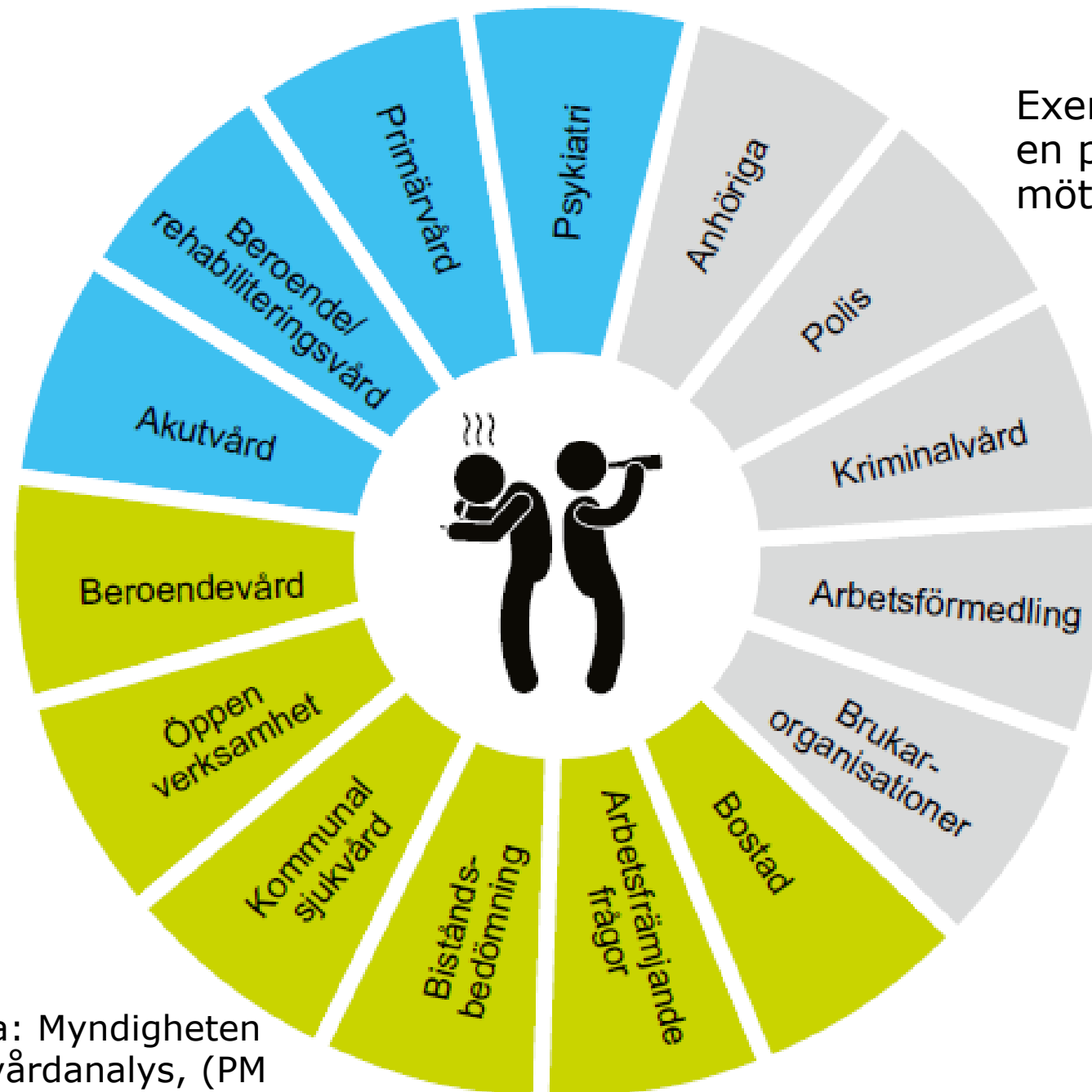
- Sjukvården och socialtjänsten blir mer specialiserad och fragmentiserad
- Vi får fler utförare inom vård- och omsorgssektorn
- Befolkningen blir äldre och vi ser fler personer med samsjuklighet och komplexa behov
- Den psykiska ohälsan är omfattande och ökar
- Våra samhällsekonomiska resurser är begränsade vilket ställer krav på ökad effektivitet, kortare väntetider, minskat glapp mellan olika vård- och stödinsatser, kontinuitet i vårdkedjan
- Lagstiftning ställer allt större krav på samverkan och samordning

Krafter som verkar i motsatt riktning

I tider med begränsade ekonomiska resurser ökar behovet och intresset av gränsdragningar mellan olika huvudmän, och frågor om uppgifts- och ansvarsfördelning ställs på sin spets.

Exempel på aktörer som
en person med missbruk
möter

Källa: Myndigheten
för vårdanalys, (PM
2016:1)

- Kommun
- Landsting
- Övriga

Huvudsyftet

En väl fungerande vård- och omsorgsorganisation och sammanhållen vårdkedja där den enskilde får adekvat stöd och hjälp på rätt nivå.

Idealet möter verkligheten

I den bästa av världar

- **Brukarens bästa**
- **Konsensus**
- **Jämlikhet**
- **Delat ansvar**
- **Professionalism**
- **Utveckling**
- **Ökad effektivitet**

I verkligheten

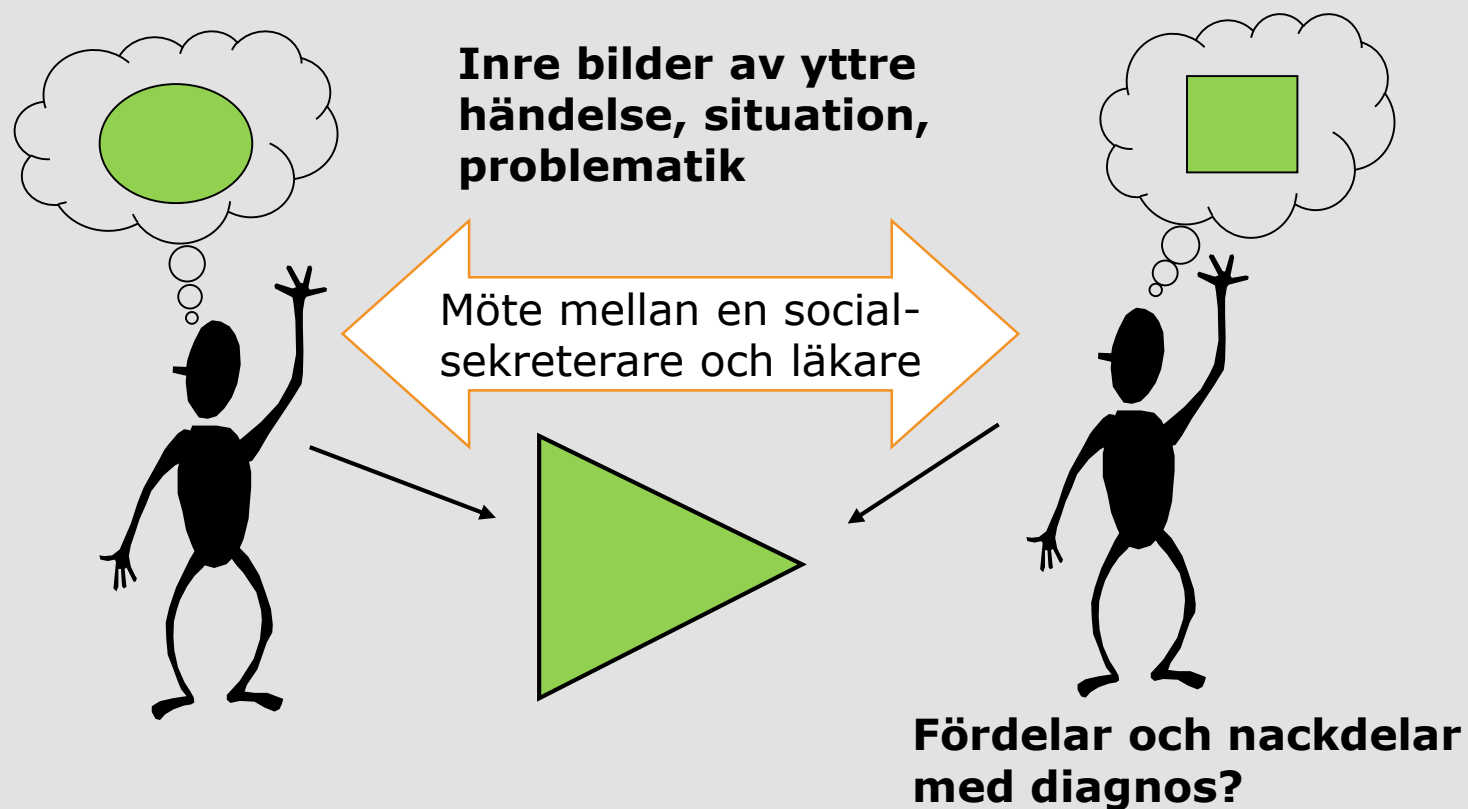
- **Organisationens intresse**
- **Personliga intressen**
- **Maktförhållanden**
- **Prestigehierarkier**
- **Motverkande belöningsystem**
- **Grupp motsättningar**

Olika synsätt mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård

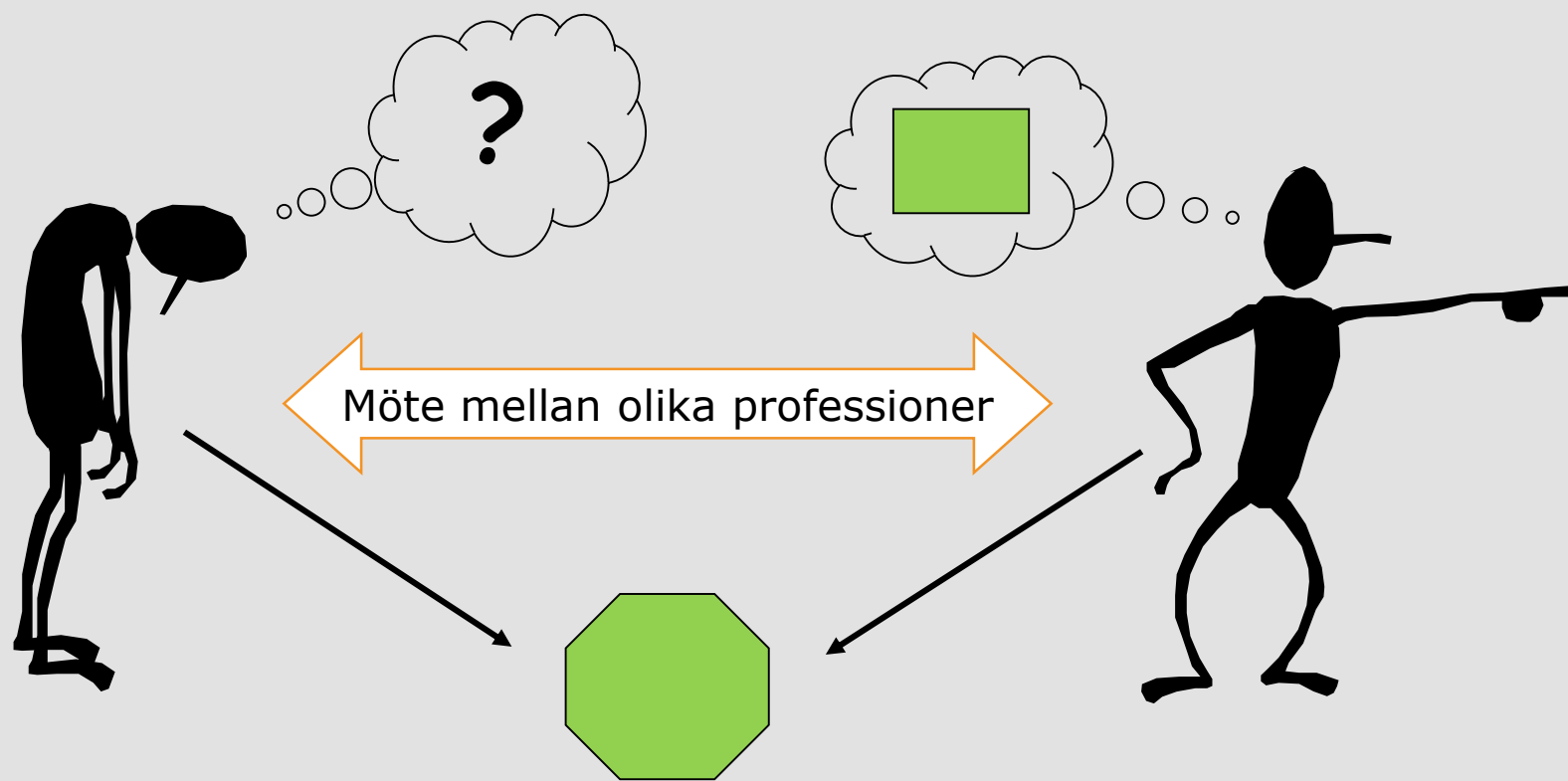
Hur hanterar vi det?

- Människan är en helhet (ett bio-psyko-socialt synsätt)
- Olika kunskapsområden möts
- Oenighet om vad som är "sanning"
- Skillnader i makt (vem definierar problemet?)
- Skillnader i språk

Möten mellan olika professioner

Modellsvag möter modellstark

Utmaningar för att uppnå en mer samordnad vård och omsorg

1. En patient- och brukarcentrerad organisationskultur med en gemensam vision

Utmaningar:

- Det saknas kunskap om vad samordning innebär och vad man gemensamt med andra professioner kan uppnå med samordning.
- Bristande ledarskap och styrning för samordning.
- Vårdplaner och samordnade planer är mer en pappersprodukt än en fungerande plan för samordning.

Källa: Vårdanalys (PM 2016:1). Samordnad vård och omsorg – En analys av samordningsutmaningar i ett fragmenterat vård- och omsorgssystem.

2. Administrativa system som underlättar samordning

Utmaningar:

- Den nuvarande informationsstrukturen i IT-stöden ger inte tillräckliga förutsättningar till samordning och lagstiftningen hindrar att information delas.

Källa: Vårdanalys (PM 2016:1). Samordnad vård och omsorg – En analys av samordningsutmaningar i ett fragmenterat vård- och omsorgssystem.

3. Samverkan mellan organisationer som skapar förutsättningar för samordning över organisationsgränserna

Utmaning:

- Kommuner och landsting har svårt att få samverkansavtal att ge effekt för patienter och brukare.

Källa: Vårdanalys (PM 2016:1). Samordnad vård och omsorg – En analys av samordningsutmaningar i ett fragmenterat vård- och omsorgssystem.

4. Systemövergripande policyer, lagar och riktlinjer som ger förutsättningar för samordning

Utmaningar:

- Primärvården har inte förutsättningar att ta den samordnade roll av vårdinsatser som den förväntas ha.
- Informationsöverföring hindras av lagstiftning.
- Finansieringssystemet skapar inte incitament till samordning.

Källa: Vårdanalys (PM 2016:1). Samordnad vård och omsorg – En analys av samordningsutmaningar i ett fragmenterat vård- och omsorgssystem.

Samverkan kan jämföras med kärlek och äktenskap

- ✓ Olika synsätt och värderingar ska integreras istället för att motverka varandra.
- ✓ Vilja att komma överens.
- ✓ Gemensam målsättning.
- ✓ Gemensamt ansvarstagande.
- ✓ Tolerans och respekt.

Kronprinsessan Victoria och prins Daniel

Tack för att ni lyssnat!

Mikael Malm, handläggare

08-452 78 31

mikael.malm@skl.se

<https://skl.se/halsasjukvard/psykiskhalsa.229.html>

<https://skl.se/integrationsocialomsorg/socialomsorg/missbrukochberoende.1165.html>

<https://www.uppdragpsykiskhalsa.se/>

